

2. Куліш Т.В. Ризик і невизначеність у діяльності аграрних підприємств / Т.В. Куліш // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 72 – 75.

3. <http://www.stockmarket.gov.ua/ua/report?search&code&year&kv>

Надійшла 11.06.2010

УДК 336.279

І. О. ШКОЛЬНИК, І. С. ДІДЕНКО

ДВНЗ Українська академія банківської справи Національного банку України, м. Суми

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглянута аналітична інформація щодо динаміки фінансового результату діяльності підприємств та проаналізовані певні фактори, що спричиняли тенденцію до зниження значення даного показника.

The article considers the analytical information about the dynamics of financial results of companies activity and was made analysis of some factors, which influence on the tendency for reduction of the figures of this index.

Ключові слова: банкрутство, економічна криза, фінансовий результат діяльності, антикризове управління, кредиторські зобов'язання, валютний курс.

Постановка проблеми. Немає сумніву, що починаючи з кінця 2008 року для української економіки настав період достатньо глибокої економічної кризи. Результатом такої ситуації стало значне зростання кількості підприємств-банкрутів. Звичайно слід пам'ятати, що значний вплив на зростаюче число банкрутів в Україні має нестабільна зовнішня економічна ситуація, але й не слід ігнорувати внутрішні чинники. Найповніше уявлення про економічний стан підприємства більш інформативно відображають дані, що стосуються фінансових результатів діяльності підприємства. Тому саме аналітична оцінка кількості підприємств-банкрутів найбільш повно відображає наявну економічну ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки стану банкрутства підприємств присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Терещенка, А. Шеремета, Е. Негашева, І. Бланка та інших.

Метою статті є оцінка стану та тенденцій основних показників, що характеризують економічну ситуацію в країні, та в окремому регіоні в розрізі формування підприємств - банкрутів протягом 2002 – 2009 рр.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом терміну «банкрутство» приділяється досить велика увага. Це, перш за все, зумовлене поширенням економічної кризи на теренах України та фінансовою нездатністю підприємств подолати її. Також на зростання кількості підприємств-банкрутів впливає й те, що більшість підприємств працює за рахунок залучених коштів і являються неплатоспроможними і не тільки здатними виконати зобов'язання не лише перед постачальниками, але й перед основними кредиторами.

Тому, на наш погляд, для більшої наочності було б доцільно розглянути економічну ситуацію в Україні щодо фінансових результатів діяльності підприємств. Для об'єктивності дослідження нами було взято до розгляду період 2002- 2009 рр. В якості джерела інформації нами було використано дані Держкомстату, але слід зауважити, що на думку багатьох експертів офіційна статистика відображає лише 20-30 % наявної ситуації. Щоб зробити аналіз більш ґрунтовним та містким доцільно було порівняти показники фінансових результатів діяльності з макроекономічним показником ВВП [1].

Отже спочатку розглянемо динаміку фінансового результату від звичайної діяльності. Починаючи з 2002 року до другої половини 2008 року постійно спостерігається зростання фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування досить рівними темпами: 14641,2 млн грн у 2002 р. та 135897,9 млн грн у 2007 р., причому темп зростання ВВП за даний період склав 494,9 млн грн, тобто зріс на 219,17%, що для нашої країни є досить позитивним результатом. Кількість підприємств, що одержали збитки зменшувалась. Це можна пояснити нарощенням темпів налагодження взаємозв'язків з іншими країнами щодо торгівлі, допустимим рівнем інфляції, зниженням рівня тінізації української економіки, а також тим, що в ці роки ціни на нафту та газ були прийнятними для нашої країни і відповідно були певні переваги з огляду на те, що вітчизняна економіка є енергозалежною.

Аналізуючи питому вагу підприємств, що отримали збитки чи прибутки, можна зазначити, що дане співвідношення протягом аналізованого періоду не мало тенденцій до значного дисбалансу. Так у 2002 році це співвідношення склало 61,2% прибуткових підприємств та 38,8 % збиткових. Значне перевищення питомої ваги прибуткових підприємств спостерігалось у 2007 році. Слід зазначити, що найкращим за структурою виявився 2005 рік.

Починаючи з 2008 року, перша хвиля кризи значно похитнула економіку України і зумовила різкий спад фінансових результатів діяльності значної кількості підприємств. Це спостерігалось не лише в структурі фінансових результатів діяльності, але й на результуючому показнику. Фінансові результати у 2008 році становили лише 8954,2 млн грн, що на 126943,7 млн грн менше попереднього року. Отже вітчизняні підприємства не були достатньо підготовленими до економічної кризи, не розробляли планів та

прогнозів щодо можливості впливу даного зовнішнього фактору на результати їхньої діяльності. Дана тенденція вплинула на значне зменшення фінансового результату діяльності підприємств і в 2009 році. Таким чином, лише за 2 квартали 2009 року, не беручи до уваги зменшення питомої ваги підприємств з прибутком до рівня 54,7%, їх фінансовий показник становив лише 76324,6 млн грн [1]. Більш наочно динаміка фінансового результату від звичайної діяльності за період 2002 – 2009 роки зображена на рис. 1.

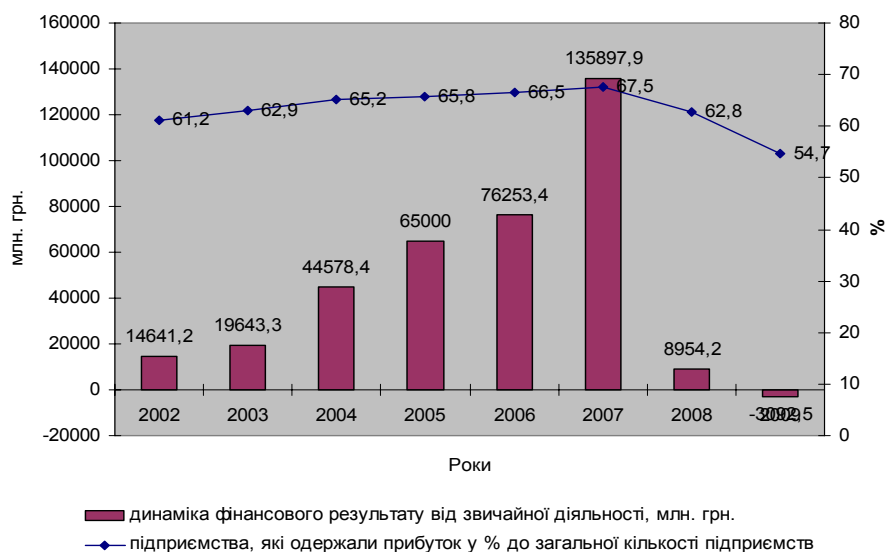

Рис. 1. Динаміка фінансового результату від звичайної діяльності в 2002 – 2009 рр.

Зосередимо увагу щодо аналізу фінансового стану підприємств на оцінці структури галузей та впливу економічної кризи на них (рисунок 2). За перші 3 роки (2002, 2003, 2004) у структурі фінансових результатів деякі сектори економіки мали збитки – найбільшу питому вагу серед усіх складов сектор готелів та ресторанів, але 2008 – 2009 роки для цієї галузі характеризуються критично низькими показниками діяльності за весь аналізований період. Перш за все дана тенденція була зумовлена відтоком капіталу інвесторів з даної галузі через значний ризик втрати коштів, а також зменшенням кількості туристів в зв'язку з подорожчанням даного виду послуг.

Як не дивно, але галузь сільського господарства – достатньо збиткова галузь за економічними показниками в Україні, мала збиткові результати тільки в 2002 році, і вони становили – 254,6 млн грн. Вже в 2007 році фінансовий результат даної галузі становив 7624,2 млн грн.

Слід відмітити, що за період з 2002 року по 2007 рік така галузь, як охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мала негативний результат фінансової діяльності на рівні – 6,8 млн грн у 2007р.

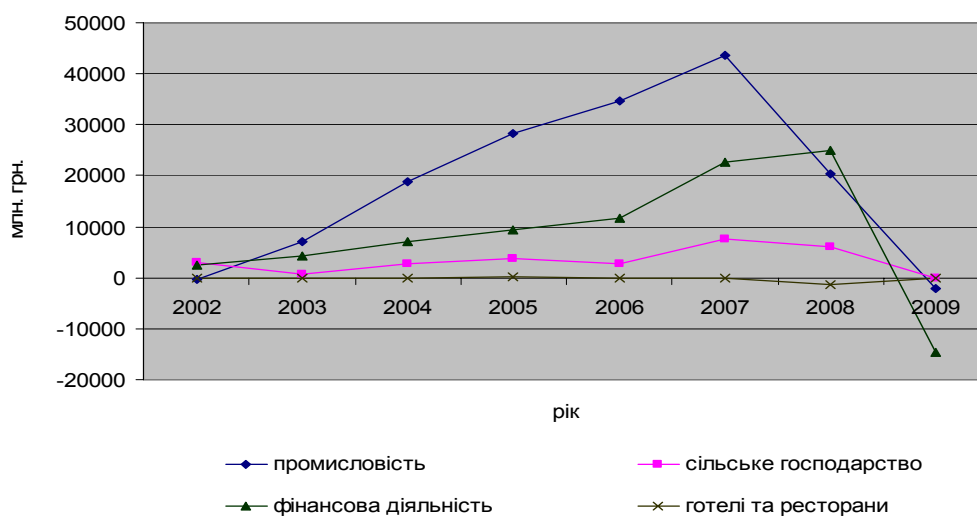

Рис. 2. Фінансові результати діяльності підприємства за видами діяльності в 2002 – 2009 роках

Зазначимо, що саме 2005 рік став найкращим результатами за галузевою структурою, так як жодна галузь не отримала від'ємного результату від звичайної діяльності до оподаткування.

Аналізуючи фінансові результати діяльності підприємств в 2008 – 2009 роках в розрізі структури

галузей, можна зазначити, що майже всі галузі мали збитки. У 2008 році незбитковими залишилися такі галузі, як сільське господарство, промисловість; щодо показників діяльності транспорту та зв'язку, то вони також зменшилися на 6823,9 млн грн. Лише одна галузь економіки в 2008 році в умовах фінансової кризи примножила свої показники, це фінансова діяльність і значення результатів даної галузі зросло майже на 3 млн грн порівняно до 2007 р.

Якщо аналізувати такий сектор економіки, як промисловість, то значення даного показника в різні роки коливалося, але від'ємне значення даний показник набув в 2009 році і становив -210,8 млн грн. Така тенденція була зумовлена експортною орієнтацією промисловості України та курсовими різницями.

В 2009 році у структурі фінансових результатів за галузями економіки наявні великі негативні зрушення – майже всі вони мали збиткові результати. Перебуваючи у стані кризи, спостерігалось зростання показників фінансових результатів в такій галузі, як торгівля і їх значення становило 426,7 млн грн. Також відбувалося зростання значення показників фінансової діяльності такої галузі, як охорона здоров'я та надання соціальної допомоги.

Також ми пропонуємо провести аналіз фінансових результатів діяльності підприємств в розрізі діяльності регіонів, та привернути найбільшу увагу аналізу фінансових результатів Сумської області. Починаючи з 2002 року, найбільшу питому вагу в позитивному результаті фінансової діяльності підприємств України мали наступні регіони: м. Севастополь, м. Київ, та Дніпропетровська область. Проте в 2009 році Донецька та Дніпропетровська області спрацювали зі збитками. Це є результатом того, що в цих регіонах зосереджено більшість промислових підприємств, які в період кризи переживали великі втрати прибутків через курсові різниці і втрату значної кількості клієнтів внаслідок подорожчання продукції [1].

В Сумській області значення показника фінансового результату діяльності мало від'ємне значення і становило -183,4 млн грн. Питома вага підприємств з прибутком в Сумській області становила 59,5 %. Сумська область має потужні резерви нафти та газу, отже фінансові результати могли б бути кращими, але всі кошти, що є в наявності області безпосередньо направляються до м. Києва. Якщо аналізувати вплив кризи на Сумську область за 2 квартали 2009 року, то можна зазначити, що спостерігалась навіть позитивна тенденція. Це говорить про досить належну фінансову стійкість підприємств в Сумській області. Кількість суб'єктів господарювання, що припинили державну реєстрацію, та кількість збанкрутілих підприємств за 2009 рік можна простежити в таблиці 1 [2].

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання, які припинили державну реєстрацію в Сумській області та на яких розпочата процедура банкрутства

Період, протягом якого підприємства припинили державну реєстрацію	Значення	Дата, станом на яку розпочато процедуру банкрутства чи оголошено підприємство банкрутом.	Значення
01.10.2008 р.	58	Вересень 2008 р.	446
01.11.2008 р.	52	Жовтень 2008 р.	440
01.12.2008 р.	54	Листопад 2008 р.	392
01.01.2009 р.	71	Грудень 2009 р.	391
01.02.2009 р.	38	Січень 2009 р.	353
01.03.2009 р.	64	Лютий 2009 р.	346
01.04.2009 р.	75	Березень 2009 р.	377
01.05.2009 р.	39	Квітень 2009 р.	371
01.06.2009 р.	64	Травень 2009 р.	333
01.07.2009 р.	42	Червень 2009 р.	399
01.08.2009 р.	42	Липень 2009 р.	378
01.09.2009 р.	32	Серпень 2009 р.	360
01.10.2009 р.	41	Вересень 2009 р.	379

Більш наглядно різкі зміни у зв'язку із кризою можна простежити, порівнявши дані 2009 року з даними 2002 року, коли всі показники за 5 років мали не значні зміни. Отже у 2002 році фінансові результати склали 14641,2 млн грн, в той час як у 2009 році вони були на рівні – 3092,5 млн грн. Такі негативні результати можна пояснити існуванням кризи на теренах України. Перш за все, виникнення кризи в кредитному секторі потужно вплинуло на діяльність банківської системи України, коли за 2009 рік кредити майже не видавались, а кількість депозитів значно зменшилась. В жодній країні підприємства різних галузей економіки не можуть нормально та ефективно розвиватися без кредитної підтримки. Припинення кредитування в іпотечному секторі досить негативно вплинуло на розвиток будівництва. Також такі негативні наслідки кризи були спричинені через досить значні коливання валютного курсу через експортну орієнтованість України [3, 4].

Висновки. Отже, проведений аналіз дозволив стверджувати, що спостерігається тенденція до зменшення фінансового результату, але слід зазначити, що «піку» банкрутства ще не було, адже за даними Держдепартаменту з питань банкрутства, кількість судових справ з питань порушення справ про

банкрутство зменшується через фінансову неспроможність кредиторів сплачувати судові витрати. Основною причиною зменшення фінансового результату є курсові різниці. Отже, якщо середньорічний курс долара США в 2010 році буде знаходитись на рівні 8-8,5 грн /USD, а валютний ринок не матиме різких валютних коливань, це вже буде мати позитивну тенденцію нормалізації економічних процесів в Україні та забезпечить певну макроекономічну стабільність в середньостроковому періоді. Налагодження системи кредитування банками реального сектору економіки забезпечить стабільне підґрунття для зростання фінансового результату підприємств. Але головним результатом того, що підприємства України не були готові до економічної кризи є відсутність системних антикризових реформ з боку держави та уряду [4; 5]

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
2. Державний комітет статистики в Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sumystat.sumy.ua
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк: в 2 т. – К. : Ника – Центр, 1999. – 592 с.
4. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / О.О. Терещенко – К. : КНЕУ, 2000. – 425 с.
5. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – М. : ИНФРА – М, 1999. – 267 с.

Надійшла 13.05.2010

УДК 339.9

С. А. МАТЮХ

Хмельницький національний університет

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Проаналізовано вплив інноваційної діяльності на міжнародну конкурентоспроможність країни. Досліджено рейтинги конкурентоспроможності України за інноваційним чинником. Визначено напрямки розвитку інноваційної діяльності в Україні.

The influence of innovation on the national competitiveness of the country in the world. Studied the competitiveness of Ukraine's rating by the innovation factor. The directions of innovation activity in Ukraine.

Ключові слова: інновації, міжнародні відносини, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність національних економік на міжнародній арені являє собою одне з найактуальніших питань серед сучасних теорій розвитку економічних систем.

Глобалізація світової економіки та відкритість національних економік загострює конкуренцію, зумовлюючи нестійкість конкурентних переваг суб'єктів міжнародних економічних відносин. Це вимагає пошуку механізмів утримання та розвитку конкурентоспроможності, побудованих на постійному вдосконаленні, розвитку можливостей та гнучкій адаптації до змін світової кон'юнктури і динамічного конкурентного середовища. За таких умов, на перший план виступають інноваційні механізми, які в сучасних умовах відіграють роль стратегічного фактора економічної динаміки.

В сучасному світі інновації виступають основним фактором досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності, оскільки вони створюють високу продуктивність факторів виробництва, конкурентні переваги в перспективних сферах та сильні позиції національних фірм на світовому ринку. Про це свідчить і досвід країн світу, які займають лідируючі позиції в рейтингах за рівнем конкурентоспроможності національної економіки. Зокрема, питома вага витрат на наукові та науково-технічні розробки у ВВП країн-лідерів світових рейтингів конкурентоспроможності коливається в межах 2-3,5%, темпи зростання патентної діяльності досягають 5-7% на рік, 35-40% населення країн у віці 25-64 років має рівень освіти "Магістр". Інноваційний фактор в таких країнах прийнято за ключовий в проблемах економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами оцінки й управління конкурентоспроможністю країни займалися такі вчені: З. Адаманова, Л. Антонюк, С. Аптекарь, Я. Базилюк, Л. Балабанова, О. Білорус, С. Боринець, В. Вергун, Б. Губський, І. Должанський, Я. Жаліло, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, Ю. Мацейко, В. Новицький, В. Павлова, Ю. Пахомов, А. Пилипенко, А. Садеков, А. Стрілець, І. Фамінський, Л. Федулова, А. Філіпенко, О. Чернега, М. Шарко, О. Шнипко, О. Шубін та ін.

Дослідженням інноваційного фактору в економічному розвитку та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки займалися ряд вітчизняних та зарубіжних учених: І.